

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

Ured predstavnika za slobodu medija

PRVA KONFERENCIJA OESS-a O MEDIJIMA JUGOISTOČNE EUROPE

DEKLARACIJA

Na putu do slobode medija

Prva konferencija OESS-a o medijima Jugoistočne Europe, koju organizira Ured predstavnika za slobodu medija pri OESS-u, u suradnji s Misijom OESS-a u Bosni i Hercegovini, uz potporu Ureda OESS-a u Albaniji, Misije OESS-a na Kosovu, Misije OESS-a u Crnoj Gori, Misije OESS-a u Srbiji i Misije OESS-a u Skoplju, održana je 13. i 14. listopada 2011. godine, u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini.

Blizu stotinu međunarodnih i lokalnih stručnjaka i predstavnika medija Jugoistočne Europe nazočilo je konferenciji i razgovaralo o najaktualnijim dešavanjima u sferi slobode medija, te izazovima koji se nameću u regiji.

U središtu je zanimanja sudionika konferencije bila neovisnost medija, koja podrazumijeva i teme, kao što su: stanje sustava javnoga emitiranja, zakonski izazovi koji ograničavaju slobodu medija, nasilje nad novinarima i zastrašivanje novinara, te uvjeti zapošljavanja novinara.

Sudionici konferencije

Naglašavajući slobodu izražavanja, kao temeljno ljudsko pravo i središnji stup dobroga upravljanja i vladavine prava;

Ponovno potvrđujući temeljni značaj slobode izražavanja i slobode medija, uključujući tu i načela neovisnosti, pluralizma i različitosti; kako svake ponaosob, tako i sa stajališta uloge koju imaju kao bitna sredstva za odbranu svih ostalih prava, kao ključni element demokracije i sredstvo za promoviranje razvojnih ciljeva;

Ističući činjenicu da su samo oni mediji, koji su istinski neovisni, politički, uređivački i ekonomski, sposobni ostvarivati svoju ključnu ulogu u demokratskome društvu, i to: služiti kao sredstvo nadzora nad radom vlada i poduzeća, te informirati korisnike svojih usluga o svim važnim aspektima života na nepristran način, predstavljajući različita viđenja, te omogućavajući na taj način građanima društava u kojima djeluju da donose odluke utemeljene na informacijama, pri izboru i evaluaciji rada svojih vlada;

Svjetski činjenice da u demokratskome društvu ne trebaju postojati mediji kojima upravlja država;

Uvažavajući značajan napredak ostvaren u regiji Jugoistočne Europe, od njezine tranzicije ka demokraciji početkom devedesetih godina prošloga stoljeća, i reforme zastarjelih i represivnih propisa i politika djelovanja kojima se regulira rad medija;

Uviđajući da je primjena liberalnih propisa o radu medija i dalje otežana, te da je potreban nastavak reforme propisa kojima se regulira rad medija u oblastima krivičnog i parničnoga procesuiranja klevete, sustava javnoga emitiranja, licenciranja emitera, pristupa informacijama, transparentnosti vlasničke strukture medija i zaštite prava novinara u oblasti rada i zapošljavanja;

Izražavajući zabrinutost glede značajnoga broja nasilnih napada na novinare i imovinu medijskih kuća, kao i glede još većega broja slučajeva zastrašivanja novinara i članova njihovih obitelji;

Podržavajući osude vlasti zbog takvih napada na novinare i sve uspješniji ishod istražnih postupaka u slučajevima nasilja nad novinarima i izvođenja počinitelja tih djela pred lice pravde;

Uvažavajući činjenicu da bi vlade ipak trebale dodatno promicati mjere koje predstavljaju odgovor na nasilne napade na novinare i zastrašivanje novinara i ostalih djelatnika medijskih kuća, te doprinijeti stvaranju povoljnoga ozračja za rad medija, u kojemu bi novinari i urednici uživali poštovanje i uvažavanje, kao nezamjenjivi javni djelatnici;

Prepoznajući potrebu za razvijanjem i održavanjem na dobrovoljnoj osnovi stvorenih mehanizama samoregulacije rada medija, neovisnih o tijelima vlasti, utemeljenih na najvišim standardima profesionalnoga ponašanja, kako bi se poboljšala kvaliteta novinarstva i ponudila odgovarajuća i proporcionalna reakcija na pogreške i kršenje etičkih načela od strane novinara;

Svjesni izazova koji proističu iz loših uvjeta zapošljavanja s kojima se suočava znatan dio novinara koji rade u državama Jugoistočne Europe, uključujući tu i postojanje neformalnih ugovora o radu, koji ne pružaju ekonomsku sigurnost i kojima se ne ostvaruju doprinosi za socijalno osiguranje;

Usvajaju sljedeću Deklaraciju:

1. Neovisnost medija

- Postoji žurna potreba za daljnjim jačanjem neovisnosti medija i njihovih autonomnih regulatornih tijela;
- Tijela vlasti na svim razinama trebaju javno i odlučno istaknuti i osigurati neovisnost javnih emitera, kako u uređivačkom, tako i u financijskome smislu, jer su oni od ključne važnosti za osiguranje funkcionalne demokracije i stvaranje uporišta za slobodu medija;
- Država ne treba biti vlasnik medija. Zakonski okviri nekih država i dalje ne sadrže odredbe, kojima bi se spriječilo da javne institucije i/ili dužnosnici budu vlasnici medijskih kuća. Istodobno, tamo gdje su takvi zakoni na snazi, njih je još uvijek moguće zaobići, prikrivajući time potencijalni sukob interesa;
- Civilno društvo, mediji i dužnosnici tijela vlasti trebaju promovirati i provoditi zajedničke standarde i načela neovisnosti medija.

2. *Reforma zakona o medijima*

- Usvajanju zakona o medijima moraju prethoditi široke i sveobuhvatne javne i zakonodavne rasprave;
- Svaki zakon o medijima mora biti sukladan obvezama država članica OEES-a u sferi slobode medija i međunarodnim standardima, poput dokumenata Vijeća Europe i sudske prakse Europskoga suda za ljudska prava;
- Vlade moraju nastojati pružiti potporu i zaštitu u radu neovisnih regulatornih tijela;
- Parlamenti trebaju uspostaviti promatračke mehanizme, kako bi osigurali odgovarajuću, jednoobraznu i potpunu primjenu zakona o medijima, bez obzira na političke i ekonomske interese.

3. *Jačanje rada javnih emitera*

- Postojeće propise o javnom emitiranju treba primijeniti u potpunosti, kako bi se stvorila jamstva uređivačke i financijske neovisnosti javnih emitera;
- Financijska neovisnost javnih emitera treba biti zajamčena zakonom;
- Institucije vlasti trebaju razviti i primijeniti odgovarajuće mehanizme financiranja, koji će omogućiti održiv rad javnih emitera i omogućiti im učinkovito srednjoročno i dugoročno planiranje;
- Javni emiteri trebaju nastojati razviti programske sadržaje visoke kvalitete, namijenjene svim segmentima društva u kojemu djeluju, uključujući tu i pripadnike nacionalnih manjina, primjenjujući načela ravnopravne zastupljenosti i nepristranosti.

4. *Suzbijanje nasilja nad novinarima i zastrašivanja novinara*

- Svi slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima moraju biti temeljito istraženi, na pravodoban i učinkovit način. Počinitelji i idejni kreatori tih kaznenih djela moraju biti izvedeni pred lice pravde, a sudski postupci protiv njih trebaju biti otvoreni za javnost i medije.

5. *Reforma zakona o kleveti*

- Kleveta treba prestati biti tretirana kao krivično djelo, a sudskim se postupcima za klevetu trebaju baviti isključivo građanski sudovi;
- Dodjela odštete u parničnome postupku treba biti proporcionalna učinjenoj šteti i nikada ne treba za rezultat imati bankrot medijske kuće, kako bi se, u kritičkome novinarstvu, eliminirala pojava sputavanja u radu i izražavanju zbog straha od kazne. Ovaj je cilj moguće postići utvrđivanjem gornje granice iznosa novčane naknade, koju je moguće dodijeliti presudom u parničnome postupku;
- Zakonom bi također trebalo tražiti od javnih dužnosnika da pokažu viši stupanj tolerancije prema medijskoj kritici, čak i onda kada prilozi o radu tijela vlasti sadrže netočne činjenice.

6. *Promocija dobrovoljne i neovisne samoregulacije i etičko novinarstvo*

- Mehanizmi samoregulacije rada medija, uključujući tu i kodekse etičkoga ponašanja koje su sačinili i usvojili sami novinari, bez uplitanja vlasti, na višu razinu podižu kvalitetu novinarstva, uz istodobno očuvanje slobode medija;

- Profesionalni novinari trebali bi težiti točnosti i objektivnosti, te poštovanju kodeksa etičkoga ponašanja, s obzirom na to da transparentni samoregulacijski mehanizmi nude dovoljno prigoda za ispravljanje štete osobama čiji je ugled narušen, te doprinose jačanju profesionalnosti i kredibiliteta medija.

7. *Osiguranje transparentnosti vlasničke strukture medija*

- Ograničenja monopola, te transparentna vlasnička struktura medijskih kuća, pretpostavke su za medijski pluralizam;
- Zaobilaženje odredaba zakona o vlasničkoj strukturi medija i konkurenciji, kroz navođenje lanaca tvrtki koje se, naizgled, čine neovisne jedna o drugoj, dok ih u stvarnosti posjeduje jedna osoba, mora se zaustaviti;
- Treba primjenjivati zakone o sukobu interesa i zakone o slobodi informacija, jer oni pomažu u postizanju bolje transparentnosti vlasničke strukture;
- Parlamenti bi, sukladno svojoj obvezi da rade na očuvanju medijskoga pluralizma, trebali usvojiti zakone koji ograničavaju mogućnosti istodobnoga vlasništva nad elektronskim i tiskanim medijima;
- Vlasti bi trebale prepoznati i spriječiti utjecaj, koji promidžbene agencije mogu imati na medije. Prihode od promidžbi ne treba koristiti kao sredstvo ekonomske cenzure korporacija i vlada nad medijima;
- Vlade i političke stranke trebaju osigurati transparentnost u raspodjeli sredstava za oglašavanje, koje se financira iz javnih izvora.

8. *Potreba za jačanjem novinarskih sindikata i za poboljšanjem uvjeta rada i zapošljavanja novinara*

- Potrebno je pooštriti odredbe zakona kojima se jamči poštovanje temeljnih prava novinara u oblasti rada i zapošljavanja. Novinari trebaju imati mogućnost primjene učinkovitih zakonskih sredstava za zaštitu svojih prava u oblasti rada i zapošljavanja;
- Potrebno je više suradnje među novinarskim organizacijama, samoregulacijskim tijelima i NVO-ima glede razmjene i promoviranja najboljih primjera iz prakse;
- Novinari trebaju osnivati svoj rad na profesionalnim standardima i snažnije se angažirati na stvaranju istinske profesionalne solidarnosti, podnoseći pritisak poslodavaca i medijskih korporacija koji favoriziraju pristrano i politizirano izvješćivanje.

Sarajevo, 14. listopada 2011. godine